

אירוע ה' - מותו של איאד לואבנה בנצרת ביום 02.10.00

רקע

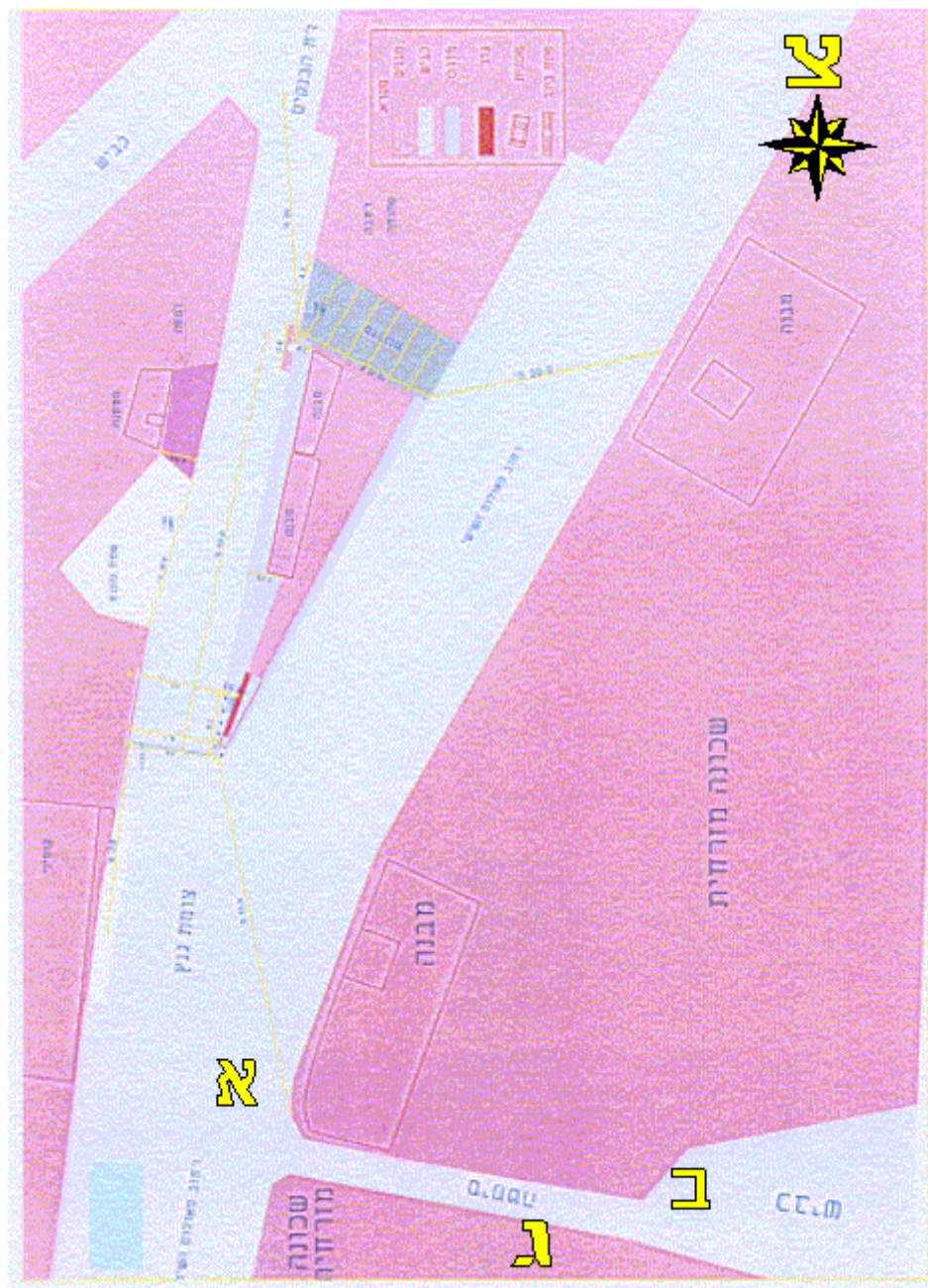
1. פעילות משטרת ישראל בנצרת ביום 02.10.00, הרלבנטית לפרשה שבכותרת, תוארה על ידי ועדת אור כדלקמן:

"...לקראת הצהריים של יום ה-2.10.00 פעלו כוחות המשטרה ברחוב פאולוס, הוא הרחוב הראשי של נצרת. הפעילות נועדה לפנות את הרחוב ממכשולים שונים, כמו פחי אשפה, אשר פוזרו בו במהלך התפרעויות שהיו במקום ואשר חסמו את הרחוב לתנועה. כוח המשטרה אשר ביצע את הפעילות היה מורכב בעיקרו מאנשי יס"מ עמקים, ומאנשי יחידת יואב. הכוח הגיע עד לאזור צומת גנץ המצוי כמה מאות מטר דרומה מכיוון כיכר המעיין בנצרת. בצומת גנץ מתחבר לרחוב פאולוס סימטה המכונה "רחוב הבנקים". מאזור הצומת ודרומה, התחלקו השוטרים לחוליות של שוטרים בודדים, אשר הוצבו בפתחי סימטאות היוצאות מרחוב פאולוס. על פי העדויות, נפרס הכוח לאורך רחוב פאולוס על מנת למנוע עלייה של צעירים מקומיים לעבר הרחוב, והמשך הביזה, ההרס וההצתות, אשר בוצעו בעיר ביום הקודם. מטרה נוספת היתה למנוע פגיעה אפשרית באזרחים תמימים אשר עלולים היו להיקלע באקראי למקום. כוחות המשטרה ניהלו בסימטאות השונות עימותים עם כמה צעירים מתפרעים. מתכונת העימותים היתה של התגרות מצד הצעירים, אשר יידו אבנים לעבר השוטרים וקיללו אותם, ומנגד שימוש מצד השוטרים באמצעים לפיזור המון שכללו גז מדמיע וגלילוני גומי..."

2. בצהרי אותו היום נהרג איאד לואבנה, תושב נצרת (להלן – **המנוח**), אשר על פי הראיות נטל חלק פעיל בהתפרעויות שהתרחשו במהלך אותו היום בעיר.

3. כן עולה מן הראיות, כי, ככל הנראה, נפגע המנוח ב"מזלג" רחובות (להלן – **המזלג**), הנמצא בסמטה היוצאת מרחוב פאולוס שבשכונה המזרחית של נצרת (להלן – **הסמטה**).

4. להלן, התרשים ששימש את הועדה¹:

מקרא :	א-מיקום כח המשטרה	ב-"מזלג" הרחובות שבסמוך לו נפגע לואבנה
	ג-מיקום החנות של העד זיאד קוסאי	

5. על פי חוות דעת מטעם פרופ' יהודה היס, נגרם מותו של המנוח מפצע חודר בחזה. להערכתו של פרופ' היס לא ניתן לקבוע מהו סוג הקליע שגרם להוצרות הפצע האמור או את טווח הירי.

¹ יש לציין, כי חנותו של קוסאי, המסומנת בתרשים כ-ג', מרוחקת יותר מרחוב פאולוס מאשר המזלג המסומן כ-ב'. ר' לענין זה התרשים שצורף להודעת קוסאי בפני אוספי החומר, ועליו ציין את מיקומי החנות והמנוח.

עמדת ועדת אור

6. ועדת אור, ששמעה את העדויות הרלבנטיות לפרשה, קבעה, כי אין בידיה חומר המאפשר לקבוע מהי סיבת מותו המדויקת של המנוח או להצביע על אדם מסוים כמי שגרם למוות זה. עם זאת, קבעה הועדה, כי מותו של המנוח נגרם כתוצאה מפעילות אנשי המשטרה שהיו במקום. עוד קבעה, כי בנסיבות העניין, לא היה מקום לשימוש בכח קטלני כנגד הצעירים המתפרעים.

7. הועדה המליצה, כי מח"ש תחקור בעניין ותחליט, על פי הממצאים שיתקבלו, אם יש מקום לנקיטת צעדים כנגד מאן דהוא.

עמדת מח"ש

8. מח"ש גבתה עדויות משלושה שוטרי יס"מ שהיו, על פי חומר הראיות שעמד בפני הועדה, הכח שעמד בכניסה לסמטה בעת פעילות המשטרה במקום.

9. מסקנות דו"ח מח"ש הינן, כי לא ניתן יהיה לקבוע ברמת הודאות הנדרשת בפלילים את זהות היורה במנוח. כמו כן נאמר באותו הדו"ח, כי בהנחה שהקליע שהרג את המנוח הינו גלילון גומי, לא ניתן יהיה לשלול את צידוק הירי, וזאת, לאור אופיה האלים של ההתפרעות לה היה שותף המנוח. אופי זה של ההתפרעות הצדיק לדעת מח"ש שימוש באמצעי זה.

השאלות בבסיס חוות הדעת

10. גופתו של המנוח לא נותחה, וסוג הקליע שהרגו – שיתכן ונותר בגופו – אינו ידוע. כל עוד לא ייוודע סוג הקליע, יקשה מאד להוכיח קשר סיבתי בין ירי מסוים לבין מות המנוח.

על כן, במצב עובדתי נתון זה, יש לבחון האם יהיה אפשרי לקבוע, ברמת הודאות הנדרשת במשפט פלילי, מיהו היורה שפגע במנוח. בנוסף, אף אם ניתן יהיה להצביע על היורה, יש לבחון האם יהיה ניתן לקבוע במשפט פלילי, במידת הודאות הנדרשת, כי הירי היה בלתי מוצדק.

נסיבות מותו של המנוח

עמדת הועדה

11. לפני בחינת הראיות הרלבנטיות, יש להדגיש, כי לא עלה בידי הועדה עצמה, שגבתה עדויות משוטרים רבים ומתושבים מקומיים, לקבוע מי מהשוטרים שנכחו במקום הוא שירה במנוח.

וכך מופיעים הדברים בדו"ח מטעמה:

"כתוצאה, אין בידי הועדה חומר המאפשר לקבוע מהי סיבת מותו המדויקת של המנוח לואבנה. גם לא ניתן להצביע על מאן דהוא כעל מי שגרם למותו של לואבנה באירועי 2.10.00. עם זאת, ניתן לקבוע, על פי מכלול העדויות שבפני הועדה, כי לואבנה נהרג כתוצאה מירי שבוצע באותו יום לעבר השכונה המזרחית על ידי מי מהשוטרים שהיו במקום. על פי מכלול הראיות שבפני הועדה, בזמן מותו המשווער, בסביבות השעה 15:00 של יום 2.10.00, היה המנוח לואבנה בין המתפרעים בסימטה היורדת לכיוון השכונה המזרחית. באותה שעה עצמה פעל במקום כוח משטרה. לעובדות אלה מצטרפת עדות הראייה הנזכרת של זיאד קוסאי, לפיה נפגע המנוח לואבנה מירי של השוטרים שהיו בקרבת מקום. לנוכח השתלבותן של כלל הראיות, ניתן לקבוע בנסיבות אלה, כי הפגיעה הקטלנית בלואבנה היתה תוצאה של פעילות כוח המשטרה".

עדי הראיה לפגיעה במנוח

12. להלן, יסקרו הראיות הישירות לעניין נסיבות מותו של המנוח. המדובר בעדויות שני עדי ראיה ובממצאים הרפואיים הרלבנטיים לאירוע המוות.

13. על נסיבות מותו של המנוח, נמסרו עדויות מפי שני עדים, תושבי נצרת, ששהו לטענתם בסמוך למקום הפגיעה: קוסאי זיאד (להלן – קוסאי) ועומר אבו אסעד (להלן – עומר). כבר עתה יצויין כי גירסאותיהם שונות מהותית זו מזו.

עדות קוסאי זיאד

14. עד זה, בעל חנות בנצרת, חברו של המנוח, היה מעורב - על פי עדותו שלו - באופן פעיל בהתפרעויות בעיר ביום 02.10.00.

על פי גרסאותיו של העד², תחילת ההתפרעות הייתה בכיכר המעין בנצרת, שם התרכז המון מתושבי העיר. לאחר שפוזרו משם על ידי השוטרים באמצעות ירי גז, החלו המתפרעים ללכת לכיוון רחוב פאולוס ומשם עברו חלקם לסמטה, בה ממוקמים חנותו וביתו של העד. העד עצמו ידה אבנים, יחד עם אחרים, לעבר שוטרים שעמדו ברחוב פאולוס. לדבריו, הגיע המנוח לסמטה כרבע שעה לפני שנפגע ועמד בראש קבוצת מתפרעים שמנתה פחות מעשרה איש. הצעירים זרקו לעבר השוטרים אבנים, גם באמצעות מקלע, אך האבנים לא הגיעו אליהם. העד מספר, בנוסף, כי היו שוטרים שנכנסו לשכונה המזרחית ורדפו אחרי האנשים.

השוטרים, לדבריו, ירו גומי וגז. לדבריו, היה מדובר ב-**"גשם של יריות"**, מכל פינה, לעבר השכונה המזרחית וכאשר לא יכלו השוטרים לפגוע באנשים, ירו לעבר הקירות. כתוצאה מהירי נפגעו אנשים, כולל הוא עצמו, אף כי עמד במרחק של כ-200 מטרים. הירי נמשך כל אימת שהשוטרים נכחו במקום.

15. העד סיפר, כי המנוח ניסה לזרוק חזרה אל השוטרים רימון גז שהושלך לעבר המתפרעים ואז **"ירו בו"**. חשוב להבהיר, כי העד ציין, כי לא ראה את השוטרים שירו במנוח וגם אם היה עומד על גג ביתו, לא יכול היה לראות כמה שוטרים היו ברחוב. העד ציין פעם נוספת, בסוף עדותו בפני הועדה, כי לא יכול היה לראות את השוטרים, שהיו **"למעלה"** (ככל הנראה הכוונה לפינת הסמטה ורחוב פאולוס). השוטרים, לדבריו, עזבו את רחוב פאולוס זמן קצר לאחר שהמנוח נפגע.

לדבריו, בעת שהמנוח נפגע, הוא עצמו עמד בפתח החנות. המנוח נפגע מרחק של 30-45 מטרים מרחוב פאולוס. לאחר הפגיעה, רץ המנוח חזרה אליו, מרחק של כ-20-15 מטר. הוא עלה לביתו, הממוקם מעל החנות, להביא קרח, כיוון שחשב כי המנוח לא נפגע באורח קשה ואז ראה אותו מפונה על ידי ארבעה-חמישה צעירים. העד העריך כי הפגיעה אירעה בין 14:30 – ל-16:00. יוער, אכן, כי על פי התיעוד הרפואי, הובא המנוח לבית החולים, בלא רוח חיים, בשעה 15:18.

16. נעיר, כי בגרסתו הראשונה של העד, בתצהיר שמסר לעו"ד מטעם ארגון "עדאלה", לא ציין, בניגוד לגרסאותיו המאוחרות, שנמסרו לוועדה, כי היה בין מידי האבנים. כמו כן יש לציין, כי קיימת סתירה בדבריו בנוגע למעשי המנוח במהלך האירוע. בעוד שבפני אוספי החומר, מסר העד, כי המנוח ידה אבנים **"ביחד איתנו"**, בפני הועדה טען, עת נשאל האם המנוח ידה אבנים כי:

"לא יודע, לא שמעתי..."

² ר' הודעתו בפני אוספי החומר מיום 26.2.01, דו"ח הצבעה מיום 26.2.01, תצהיר מ/403 ועדותו בפני הועדה מיום 27.6.01.

17. עד נוסף, שמסר גירסה על נסיבות מותו של המנוח, הינו עומר אבו אסעד³. עד זה, תושב נצרת, השקיף, לדבריו, על ההתרחשויות ברחוב פאולוס, מגג בית חברו, במרחק של 120 – 200 מטרים ממקום האירוע.

18. בפני אוספי החומר, מסר העד, כי ראה מספר ילדים במזלג, שזרקו אבנים לכיוון רחוב פאולוס, ולאחר מכן נמלטו לכיוון הבתים. לדבריו, השוטרים רדפו אחרי הילדים וירו לעברם גז. באשר לאופי ההתפרעות, סיפר עד זה, כי הילדים זרקו אבנים, ביד, ולא באמצעות רוגטקה, ואף השליכו בקבוקים, אך הוא לא הבחין בבקבוק תבערה.

19. לטענת העד, הוא הבחין ב"צלף", שהשמש השתקפה בכוונת כלי-נשקו, שירה והבריח את הילדים ובשוטרים נוספים שחלפו ועברו ברחוב פאולוס. הצלף יכול היה להשתייך למג"ב או ליס"מ והוא לא הוחלף, אלא "ישב" בסמטה הרבה זמן. בפני הועדה טען העד, כי אותו צלף ירה לפחות 20-30 יריות.

20. עוד סיפר העד, כי ראה גם שוטר שירה גז והגיע עד המזלג. לדבריו העד, הוא אינו בטוח אם המדובר בצלף אליו התייחס קודם.

לדבריו, בסביבות השעה 14:00-14:30, השוטר ש"ישב בפינה" – ירה, והוא (העד) ראה אדם נופל. מלבד השוטר בפינה, לא נכחו במקום אנשים נוספים. העד סיפר, כי ראה אנשים נושאים את הנפגע ממקום הנפילה.

21. עד זה אף ציין, כי הנפגע היה, בשעת הפגיעה בו, בערך "עשרה מטרים מן המזלג".

22. על פני הדברים, מדובר בעדות בעייתית מאוד. ראשית, בגרסתו הראשונה, בפני עו"ד מטעם ארגון "עדאלה", לא הזכיר העד כלל, כי ראה את המנוח נפגע, אלא רק כי שמע, מסיפוריהם של אחרים, על מותו. יש בהשמטת פרט מהותי זה משום כרסום ממשי באמינות גרסאותיו האחרות, שכן קשה להניח, כי אם אכן היה העד רואה את הירי במנוח, לא היה מציין זאת בהזדמנות הראשונה. כשנתבקש העד על ידי אוסף החומר ליתן הסבר להשמטת חלק זה, טען כי לא זכר בעת התצהיר שראה את המנוח "נופל". ההסבר שסיפק עד זה אינו סביר בעינינו.

בנוסף, מנוגדת גרסת עד זה לדברי קוסאי, המספר על כך שהמנוח רץ לעבר החנות לאחר הפגיעה בו ולא הורם על ידי אחרים.

³ ר' הודעתו בפני אוספי החומר מיום 13.2.01, דו"ח ביקור במקום מ/407, תצהירו מ/406 ועדותו בפני הועדה מיום 27.6.01.

נוסיף, כי מדו"ח הביקור במקום, שנערך ע"י אוסף החומר מטעם הועדה, שגבה מהעד את גרסתו, עולה, כי לא ניתן להבחין מהגג בפרטים אותם ציין העד. כמו כן, על פי עדותו שלו בפני הועדה דיווח העד על האירוע רק כעבור חודשיים-שלושה, דבר שלכשעצמו מעורר ספקות נוספים באשר לאמינות גרסתו.

נעיר, כי עולה מהשאלות שהפנתה הועדה לעד זה, עת העיד בפניה, כי הקשיים שלעיל לא נעלמו ממנה. ואכן, בדו"ח מטעמה לא הסתמכה הועדה על דבריו ולא קבעה על פיהם ממצאים.

עוד נציין, כי קיימות מספר נקודות נוספות, העולות מן הראיות ומשליכות על מהימנותו של העד ועל האפשרות לסמוך על דבריו:

ראשית, ניתן להבין משאלות הועדה ואוספי החומר אליו, כי המקום עליו מצביע העד כמיקום הצלף, היה בזמן האירוע מוצל, כך שלא ברור כיצד הבחין העד בכוונת שנצצה, כטענתו.

עוד יודגש, כי על פי העדויות⁴, לא היו ברשות צוות היס"מ כוונות טלסקופיות, כפי שמתאר העד. נראה אפוא, כי יקשה מאוד לסמוך על עד זה. אלו הם אפוא שני העדים שהעידו כי ראו הפגיעה במנוח.

23. כאן המקום לציין, כי ככל הנראה, נפלה שגגה בדו"ח הועדה בעניין מספר העדים להתרחשות האירוע. בסעיף 94 לדו"ח⁵ נכתבו הדברים הבאים:

"המנוח לואבנה היה בין מיידי האבנים לעבר השוטרים. הוא הגיע למקום בסביבות השעה 14:30. על פי אחת העדויות שנמסרו לוועדה, מפי מי שהגדיר עצמו כאחד מראשי זורקי האבנים במקום, ירו השוטרים שהיו בסמוך לצומת טיל גז לעבר הרחוב. לואבנה רצה לבעוט אחד מחלקי הטיל, שדלף גז, בחזרה לכיוון השוטרים. באותה עת הוא עמד לא רחוק מ"מזלג" הרחובות הנ"ל, הנמצא כ-45 מטר מתחילת הירידה מרחוב פאולוס לכיוון השכונה המזרחית. על פי העדות, כאשר ניגש לואבנה לבעוט בחלק הטיל שעל הכביש, נפגע מירייה. הוא צעק מכאב ולאחר מכן נלקח על ידי חבריו לבית החולים. תיאור דומה מסר העד זיאד קוסאי, בעל חנות המצויה בקרבת מקום, אשר על עדותו ניתן לסמוך." (ההדגשות אינן במקור)

מדברים אלה, ניתן להבין, כי דברי הועדה בהקשר ספציפי זה נסמכים על שני עדים נפרדים לאירוע: קוסאי ואדם אחר, שהגדיר עצמו כראש זורקי האבנים. על פני הדברים, הוועדה לא נתכוונה לעומר, שטען בפניה, מפורשות, בתגובה לשאלה ישירה שהופנתה אליו בהקשר זה, כי לא ראה את המנוח ניגש ומרים את טיל הגז. עד זה אף לא טען, כי היה בין המתפרעים, כך שממילא לא יכול היה להיות "ראש להם". לפיכך משתמע, כי המדובר בשני עדים שאינם

⁴ ר' דברי השוטר משה משה בפני אוספי החומר מיום 15.2.01.

⁵ ר' עמ' 366 לדו"ח הועדה.

עומר. דא עקא, שמלבד עדות קוסאי לא מצאנו עדות אחרת שדומה לעדותו בתוכנה, מה גם שקוסאי הוא שהגדיר עצמו כמי שעמד בראש מיידי האבנים⁶. בנוסף, לא מצאנו בהערות השוליים אליהן מפנה דו"ח הועדה, כי צוין שמו של אדם אחר, תושב נצרת, שהעיד בפניה בעניין זה. על כן מדובר, ככל הנראה, רק בעד אחד שמסר גירסה זו – קוסאי עצמו. כמו כן נציין, כי בהמשך הדברים, בעמוד העוקב, מציינת הועדה את שמו של קוסאי בלבד, כעד ראיה לאירוע.

חוות הדעת הפתולוגית

24. על פי תעודת הפטירה, מת המנוח בשעה 18:15. יוער, כי על פי דו"ח הועדה הגיע המנוח לבית החולים בשעה הנקובה לעיל, כשהוא נטול רוח חיים⁷.

כאמור לעיל, על פי חוות הדעת מטעם פרופ' היס, נפגע המנוח בחזהו. עולה מממצאיו, כי לא נראה פצע יציאה ולא ניתן לקבוע מהו סוג הקליע או את טווח הירי. יוער, כי ד"ר היס לא בדק את הגופה בעצמו והסתמך על הודעת הפטירה, מסמכי בית החולים ועדות ד"ר נחלה, רופא מבית החולים בנצרת.

ד"ר נחלה העיד בפני הועדה, כי הוא סבור כי מדובר "כנראה" בקליע גומי. כמובן, שאמירה זו אינה מספקת לצורך קביעת ממצאים בהליך פלילי ויש אף לציין, כי הנ"ל העיד על עצמו כי אינו מומחה ברפואה משפטית.

המלצתו של פרופ' היס הייתה להוציא את הגופה לבדיקת דימות (רנטגן) של בית החזה ובמידה וימצא קליע או רסיס, להוציאו מגופת המנוח ולהעבירו לבדיקת מעבדה.

בדיקה זו לא בוצעה, בשל התנגדות המשפחה לנתיחת הגופה, אף כי הובהר לעורך דינה, כי בהעדר נתיחה, שאלת סיבת המוות תשאר בלתי פתורה.

סיכום ביניים

25. מגרסאות שני תושבי נצרת ומהעדויות הרפואיות, לא ניתן להגיע לממצאים חד משמעיים או אף משמעותיים בדבר זהות היורה.

גרסתו של עומר, על פני הדברים, בעייתית מאוד, כמפורט לעיל ולא ניתן לקבוע לפיה ממצאים מהימנים. מנגד, בגרסתו של קוסאי ניתן להעזר, על מנת לקבוע את מיקומו של המנוח בעת המוות ואת פעילותו עובר לו – עניין שיש לו רלבנטיות לשאלת צידוק הירי כלפיו

⁶ ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

⁷ ר' סעיף 95, עמ' 366 לדו"ח הועדה.

– ועל כך יפורט בהמשך הדברים. עם זאת, נשוב ונציין, כי גם גרסה זו, שנמצאה מהימנה על ידי חברי הועדה, בעייתית במידה מסוימת מהטעמים שפורטו לעיל. נדגיש שוב, כי אף גרסת קוסאי, לכשעצמה, אינה קושרת בין הפגיעה במנוח לבין שוטר מסוים, וזאת על פי דברי העד עצמו, לפיהם לא יכול היה להבחין במתרחש ברחוב פאולוס.

26. בהעדר נתיחה, כאמור, לא ניתן יהיה לקבוע במידת הודאות הנדרשת בפלילים, האם מותו של המנוח נגרם מקליע קונבנציונלי או מקליע גומי.

גרסאות השוטרים המעורבים

רקע

27. מעדויות השוטרים עולה, כי בפתחי הסמטאות המגיעות לרחוב פאולוס, עמדו מספר צוותים, בני 2-3 שוטרים כל אחד, על מנת למנוע מההמון להשתלט עליו בשנית.

על פי עדותו של חיים כהן, ששימש אז כמפקד צוות ביס"מ, עמדו בצומת גנץ שלושה שוטרים, אנשי יס"מ (להלן – **כח היס"מ**): זאב ויכנר (להלן – **ויכנר**), שנשא נשק פדרל המיועד לירי גז, דני לדר (להלן – **לדר**) שנשא M-16 למטרת אבטחת אמת ואריה זרגרי (להלן – **זרגרי**) שהיה מצויד ברומה לירי גומי. לטענתו, זרגרי וחבריו שהו במקום במשך כ-45 דקות או אפילו מספר שעות. עוד ציין, כי בעת שהיה איתם, "חטפו" בקבוק תבערה.

כהן סיפר, בנוסף, על פרישת צוותי שוטרים, הכוללים שניים שלושה בכל צוות, על פני כ-250 מטר, בפתחי סמטאות המובילות לרחוב פאולוס. אף השוטר אלון ראובני ציין, כי "**כל מספר מטרים**" הוצבו שוטרים⁸.

ויכנר, לדר וזרגרי נחקרו במח"ש ולא התירו לעשות שימוש מלא בגרסאותיהם בפני הועדה. ויכנר וזרגרי אמנם ויתרו על החסיון בקשר להודעה שנמסרה לאוספי החומר, אך לא ויתרו עליו, בכל הנוגע לגרסאותיהם שבפני הועדה, והאחרון אף לא התיר לעשות שימוש בדו"ח ההצבעה שערך עם אוסף החומר. לדר לא התיר לעשות שימוש באמרותיו שנמסרו לוועדה או לאוספי החומר מטעמה.

השוטרים שהוצבו ברחוב פאולוס

28. חיים כהן מונה שבעה אנשי צוות מלבדו, שהיו במקום, אחד מהם הוא זרגרי⁹, והיתר הינם אבי מויאל (סגנו), משה משה, אריה שנקור, אריה שצברג, יוסי גבאי ושי אטיאס. כל אלה מסרו גרסאות בפני הועדה או אוספי החומר מטעמה.

⁸ ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

מלבד כח זה, נכח במקום צוות יס"מ, שהיה תחת פיקודו של מיכאל אדרי, שמנה שישה אנשים, מלבד אדרי¹⁰: שניים מהם הינם ויכנר ולדר, שאודות גירסתם נרחיב להלן. בנוסף, היו ברחוב פאולוס אנשי יחידת יואב¹¹. על פי הראיות, הוצב כח זה על יד המשביר ברחוב פאולוס¹², כאשר על פי הערכת מפקד יחידת יואב, המדובר במרחק של כ-200 מטרים¹³.

עוד יש לציין, כי בשלבים מאוחרים של היום, הגיע לרחוב צוות שוטרים ממלמ"ש, שהוצב שם על ידי רן לוי, קצין הסיור של תחנת נצרת. לוי מסר לאוספי החומר, כי במהלך פרישת הכוח נודע לו מפי אחד מאנשי נצרת כי אדם נפגע.

חשוב לציין, בנוסף, כי על פי עדותו של חיים כהן בפני הועדה, עזבו השוטרים את המקום בהוראת לוי, שעסק, כאמור, בפרישת השוטרים הנוספים ברחוב ומכאן, שגם כח זה היה ברחוב פאולוס עובר לעזיבת שוטרי היס"מ ויתכן שאף עובר לפגיעה במנוח, שכן על פי דברי קוסאי בפני אוספי החומר עזבו השוטרים את המקום כ-15 דקות לאחר הפגיעה במנוח.

29. לא ברור מהראיות במדויק באלו סמטאות הוצבו השוטרים, מה המרחק ביניהן, כמה שוטרים הוצבו בפתחה של כל אחת מאותן הסמטאות, מהי זהותם של שוטרים אלה ובאיזה מצידי רחוב פאולוס מדובר. יוער, כי בסיור שערכנו במקום, ראינו כי סביב צומת גנץ קיים מספר רב של סמטאות - מלבד הסמטה שיורדת לשכונה המזרחית ובה נהרג המנוח על פי עדות קוסאי. כמו כן לא ברור במדויק באלו שעות בדיוק היו הכוחות במקום ומתי התפנו משם. מדובר בשאלות שכיום, להערכתנו, לא יהיה ניתן להשיב עליהן והעדר הבירור בזמן אמת יוצר בעיתיות רבה בהבנת הסיטואציה ומשפיע על העדר האפשרות לקבוע ממצאים ברורים בתיק.

30. מאחר שמחומר הראיות עולה כי לא ניתן לקבוע בבירור מי היו השוטרים שעמדו מול הסמטה בשעת הפגיעה במנוח, הרי שאף לא ניתן לקבוע, מעבר לספק סביר, את אשמתו של מי מהשוטרים שהיו במקום.

חשוב לציין, כי גרסאותיהם של שלושה שוטרים בהן נדון להלן, נגבו על ידי אוספי החומר מטעם הועדה כארבעה חודשים (ויכנר וזרגרי) או חצי שנה (לדר) לאחר האירוע, זמן רב מאוד, שיש בו כדי להשפיע הן על זכרונם ומידת דיוקם של העדים, הן על האפשרות כי שוחחו ביניהם על הפרשה – גם אם הדבר נעשה בתום לב.

⁹ ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

¹⁰ ר' הודעת מיכאל אדרי בפני אוספי החומר.

¹¹ ר' הודעת אריה שצברג, בפני אוספי החומר.

¹² ר' הודעת רן לוי בפני אוספי החומר.

¹³ ר' עדותו של יורם עדי בפני הועדה.

31. מחומר הראיות עולה, כי במהלך האירוע, עמדו שלושת השוטרים - ויכנר, לדר וזרגרי - בסמוך לסמטה בה נהרג המנוח. לפיכך, יתכן כי היריה הקטלנית נורתה על ידי כוח זה. עם זאת, יש לבחון, האם ניתן יהיה לשלול את הטענה, כי מלבדם יכלו גם שוטרים נוספים לבצע את הירי הפוגעני.

בהקשר זה נציין, כי כאשר נשאל על ידי הועדה, האם היו בצומת צוותים נוספים, אומר חיים כהן, מפקדו של זרגרי, כי אינו זוכר צוות נוסף שעמד במקום.

32. עם זאת, מגרסאותיהם של שניים מתוך שלושת השוטרים שלעיל, עולה, כי התנהלותם במהלך היום הייתה דינמית, היינו - הם התחלפו עם כוחות אחרים ונעו על פני הרחוב. כמו כן מספרים שלושתם, כי גם בעת שעמדו בסמטה, נהגו לשנות עמדות יחסית אליה וכי לא היו צמודים לשני חבריהם כל העת.

לדברי ויכנר, פני הכח לא היו לכיוון הסמטה דווקא, אלא לכיוון רחוב פאולוס¹⁴. בפני הועדה הרחיב העד בעניין זה ומסר, כי מעולם לא התמקד בקטע הכביש שבצומת גנץ דווקא, אלא פטרל גם למרחקים של 100-200 מטר משם, עד ל"משביר". לטענתו, היה קשה לעמוד מול הסמטה, שכן נורו ממנה גולות ברזל והושלכו חפצים¹⁵.

ויכנר אף ציין, בפני הועדה, כי הכוחות במקום נעו באופן דינמי על פני הרחוב:

"... פעלנו כמה צוותים. זרגרי מצוות אחר, אני ודני מצוות... מאותו צוות. פעלנו כשני צוותים ואני לא יכול לייחס לאירוע, פשוט היינו שם ממש מעט זמן, והייתה תמיד תחלופה, הכל היה דינמי, הכל זרם. זה היה להתקדם, לחזור, מדי פעם הושמטו (לא ברור) אולי שניים שלושה שוטרים..."

כך גם בהמשך עדותו:

"...השופט האשם חטיב: ביום השני... אתה כאן למעשה אומר שהחלק שלך היה באמת להתמקד בצומת גנץ בכדי לשמור שאחרי שהודפים את הקהל שלא יבואו מאחרי המשטרה מהסמטאות ויצאו שוב לפאולוס? זה למעשה היה החלק העיקרי שלך? זאב ויכנר: לא אדוני, עם כל הכבוד לא טענתי לעולם שהתמקדתי על הקטע ההוא, הייתי דינמי על הציר ביחד עם הצוותים...

השופט האשם חטיב: כן, במרחק של 20 – 30 מטר, זה הדינמיות שלך לפי מה שמסרת, אתה אומר: "הלכנו למרחק 20 – 30 מטר ממול אותה הסמטה".

הלא, אחרי השלב שהגענו, בסביבות... גם (לא ברור), גם בסביבות ה-100 – 200 כבר מהצומת ההיא בכלל קדימה.

¹⁴ ר' דבריו בפני אוספי החומר.

¹⁵ ר' דבריו בפני הועדה ובפני מח"ש.

השופט האשם חטיב: קדימה? הגעתם גם לשהב בדין?
 זאב ויכנר: זה אני לא זוכר, אני חושב שהגענו...
 השופט האשם חטיב: מול המשביר?
 זאב ויכנר: פחות או יותר.
 השופט האשם חטיב: פחות או יותר...
 זאב ויכנר: אני לא יכול לזכור בדיוק.
 השופט האשם חטיב: ... ומשם עד לצומת גנץ? זה הפטרול שלכם היה?
 זאב ויכנר: פחות או יותר, עד שחזרנו בחזרה לתחנה."

זרגרי מסר אף הוא, שהכח תפס עמדות שונות ברחוב פאולוס¹⁶:

"פינינו את החסימה, הזזנו את הפחים ואת כל מה שיש שם במקום. שמרנו שהם לא יחזרו לציר. נשארנו בפאולוס פרושים שם, שמרנו שלא יעלו לציר. בינתיים זרקו עלינו אבנים מן הסימטאות, בקבוקי תבערה, השתמשו נגדנו ברוגטקות. אנחנו, באירוע הזה, זה הצוות שלי ועוד שני צוותים, אם אני לא טועה. היה איתנו הצוות של מיכה אדרי, צוות ד', ואני לא זוכר איזה צוות נוסף. אנחנו היינו פרושים מבערך אזור צומת גנץ, בנקודה שבה רחוב הבנקים מתמזג עם רחוב פאולוס, ועד לכיוון המשביר, עד סימטה אחת לפני המשביר, פחות או יותר. היה שם גם מלמ"ש, שהיו, באו והלכו, גם יסמ"ים, מגבניקי"ם. נכון שמלמ"ש הגיעו בסביבות שלוש וחצי ארבע אחר הצהריים, משהו כזה. אז אני ראיתי אותם. הכוחות האחרים שהזכרתי, היו איתנו עוד מהבוקר. היסמ"ים והמגבניקי"ם. אני הייתי באזור שבו סמטת הבנקים מתמזגת עם פאולוס. אני הייתי שם עם ויכנר, מהצוות של מיכה אדרי, ועם דני, גם הוא מהצוות של מיכה אדרי. היו איתנו שוטרים כחולים שהגיעו מהתחנה, ועוד אנשי יס"מ ומג"ב, והתפקיד שלנו היה למנוע מהמתפרעים לחזור חזרה לפאולוס.... אנחנו היינו על המדרכה בצד ימין של סמטת הבנקים, כשמסתכלים לכיוון צומת גנץ. היינו באזור של תחנת המוניות שם. אנחנו פיטרלנו לאורך קטע, שמגיע במורד רחוב פאולוס אחרי הירידה לשכונה מזרחית, עוברים 20 30 מטר אחרי הירידה הזו, וחוזרים חזרה. אנחנו מסתכלים לכיוון הירידה לשכונה מזרחית, מסתכלים לצד השני, לראות שאין זריקות אבנים ובקבוקים. אנחנו חוטפים מדי פעם אבנים ובקבוקים. אנחנו לא מטיילים. אנחנו מסתתרים, כדי שלא נחטוף בקבוקים ואבנים שזרקו עלינו."

עוד טען שם, כי הוא, לדר וויכנר עמדו במספר מקומות על פני רחוב פאולוס:
 "לגבי צומת גנץ, בשלבים מסויימים אנחנו היינו בפינה בצד שמאל של הירידה לכיוון מזרחית, ולפעמים היינו בצד ימין של הירידה. לפעמים גם במדרכה המקבילה."

מגרסת לדר עולה, כי השלושה לא פטרלו ברחוב, אלא עמדו בסמוך לסמטה עד לחזרת כל הכוחות לתחנה. לדר מדגיש כי עמדו במקום זה כ"חמש או עשר דקות" בלבד¹⁷:
 "מול המקום בו היינו שזה סימטה, אנחנו לא ירינו לשם גומי, אני לא הייתי עם גומי

¹⁶ ר' דבריו בפני אוספי החומר.

¹⁷ ר' דבריו בפני אוספי החומר.

באותו זמן הייתי עם נשק ארוך M - 16 בלי רובה והוא היה איתי למטרת אבטחה. אם אני לא טועה זרגרי היה עם גומי ווכנר היה עם גז, גז לא ירינו, היינו שם משהוא כמו 5 או 10 דקות ואז שאר השוטרים שהמשיכו ללכת בפאולוס חזרו אלינו והלכנו ביחד כולם לכיוון התחלת רחוב פאולוס... שכשאנחנו עמדנו בנקודה שמסומנת X היו מפגינים בהמשך של רחוב פאולוס למטה והשוטרים הלכו לכיוון שלהם, הייתה גם קבוצה של אנשים, קבוצה קטנה שהיו בסמטה מולנו הם ראיתי אותם בנקודה שמסומנת Y עם עיגול סביבה ואיך שהם ראו אותנו הם ברחו לכיוון למעלה מסומן בחץ כיוון הבריחה שלהם, הקבוצה הזו לא זרקו עלינו אבנים חלק מהם הייו רעולי פנים ולא יודע למה הם ברחו. אנחנו לא כיוונו לעברם את כלי הנשק שלנו ולא ירינו עליהם איך שהגענו הם התחילו לברוח. אני עמדתי צמוד לקיר של הבניין בצד מערב עמדתי צמוד כדי שלא יפגעו בי אבנים ותצפתתי את רחוב פאולוס מהיכן שבאנו ואת הבניינים שמולי ויכנר עמד בצד השני של הכביש גם הוא צמוד לקיר ותצפית גם הוא את פאולוס את הבתים שמולו וזרגרי עמד בצד שבו אני הייתי מול הסמטה והוא תצפית לתוך הסמטה אחרי זה חזרו אלינו שאר השוטרים כפי שכבר סיפרתי לך וחזרנו להתחלת פאולוס ועמדנו שם...".

33. אף מעדויות שוטרים אחרים שהיו במקום, עולה כי במהלך האירועים הייתה תחלופה של כוחות, ששינו את מקומם על פני רחוב פאולוס וחלק מהשוטרים אף ציינו שנכנסו פנימה, אל תוך השכונה המזרחית, דרך הסמטה.

השוטר אריה שצברג מסר על כך שהכוחות היו דינמיים¹⁸:

"לגבי זריקת האבנים מהשכונה המזרחית, לא ניתן היה לעשות כלום. חוץ מלעמוד סטטית באיזור, למנוע מזורקי האבנים להתקרב, לא ניתן לעשות כלום. היה שם איפוק. לא זוכר שירו גז לסמטה. לפני כן, המתפרעים היו בפאולוס. ואז היה ירי גז לכיוון גנץ. אני לא זוכר שוטרים יורדים לכיוון השכונה המזרחית, לעבר מידי האבנים. ירו גז וחזרו. זה נראה לי מסוכן. האבנים היו בצורה מסיבית. לחצות את פאולוס בחיבור עם גנץ, שעשית את זה בצורה מאוד מהירה כדי לא להפגע רוב הזמן. השוטרים נצמדו לחנויות בשני צידי הרחוב על מנת שלא להפגע. כל סמטה שעברנו, בעיקרון נשאר שוטר שעמד והציץ מעבר לפינה במקרה הזה לכיוון השכונה המזרחית. אני לא זוכר מי היה השוטר בכוח שלנו. זה גם לא היה שוטר קבוע. הוא התחלף." (ההדגשות אינן במקור)

וכן -

"הכח במקום היה ערוך בצורה מאוד מבולבלת היה מדובר בשני צוותים שהפכו לאחד. היו שלבים, שהחברה מהשכונה המזרחית ניסו לעלות למעלה והגיעו עד לקטע שיורד מפאולוס. זה היה קטעים שאנחנו נסוגנו. יש קטעים שהם אפילו נכנסו לפאולוס ואחרי זה שוב ברחו לתוך השכונה המזרחית. לשאלה איפה היה מי שביצע ירי גומי או תמחיש לעבר השכונה המזרחית, אי אפשר לדעת. זה יכול להיות מי שהיה בפאולוס מעבר לפינה של הסמטה היורדת לשכונה המזרחית, בצד שמאל של אותה הסמטה זה יכול

¹⁸ ר' דבריו בפני אוספי החומר.

להיות מנקודה אחורית יותר, קרובה יותר למקום בו מתמזגת סמטת הבנקים עם פאולוס. (ההדגשות אינן במקור)

השוטר יוסי גבאי סיפר על פרישה כוללת של הכוחות וניודם¹⁹:
"היינו בכל פאולוס. לא היו שני צוותים באיזור גנץ. הם היו מפוזרים לכל אורך הרחוב. בכל סמטה ובכל מעבר היו שניים שלושה שוטרים. בנוסף, היו כוחות של יואב שם. אני לא הייתי ממוקם בסמטה ספציפית. הלכתי לכל האורך וחזרתי. הלכתי עם המפקד מיכה. חלק מהזמן הייתי עם קצין מתחנת נצרת, רן לוי. כל מקום שהגענו לכח, עמדנו והתקדמנו. לא הייתי במקום מסוים לכל אורך האירוע. היה לנו גם מתנדב עם קלקר. לא זוכר מי היה הכח באיזור צומת גנץ." (ההדגשות אינן במקור)

השוטר אבי מויאל מסר²⁰, כי 2-3 צוותים של שוטרים, סרקו את רחוב פאולוס, כאשר נזרקו לעברם כל הזמן אבנים מהסמטאות ובחלק מהמקרים גם ברזלים. לדבריו היו שם גם שוטרים "כחולים".

השוטר משה משה, סיפר²¹, כי היו מתפרעים שידו אבנים ובקבוקים מהמזלג לעבר השוטרים וחזרו לשכונה. לדבריו, זכור לו כי הושלכו גם בקבוקי תבערה, אך הוא אינו בטוח האם מדובר באירוע דגן. הוא מספר, כי השוטרים היו יורדים למזלג, אך לא מעבר לכך, ומתאר ירי גז בלבד. לדבריו, היו שוטרים שעמדו בפינה, בצד שמאל (כשהגב לכיוון רחוב פאולוס) שהחזיקו ציוד גז.

להשלמת התמונה יצויין, כי השוטר שי אטיאס טען, כי עמד בירידה לשכונה המזרחית, אך ככל הנראה, בשלבים מוקדמים של האירוע²².

מסקנת ביניים

34. מהראיות עולה, אם כן, כפי שגם הועדה קבעה, כי לא ניתן להצביע על השוטר שגרם למות המנוח. כמו כן עולה מדברי חלק מהשוטרים, כי היו כוחות שיטור שירדו אל המזלג, המקום בו נהרג המנוח.

לפיכך אין בחומר הראיות בסיס מספק על מנת לדעת מי עמד מול הסמטה בשלב הפגיעה במנוח.

35. למרות האמור, ועל אף חלופי הזמן, החליטה מח"ש בעקבות המלצת הועדה לחקור את המקרה, לחקור את לדר, זרגרי וויכנר, הן מאחר שהראיות בכל זאת הצביעו על זיקה

¹⁹ ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

²⁰ ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

²¹ ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

²² ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

אפשרית שלהם למקום האירוע יותר מזיקת השוטרים האחרים, הן מאחר שזרגרי בעדותו אישר ירי גומי לעבר הסימטה, אף כי הכחיש פגיעה במאן דהוא.

הירי שביצע זרגרי לעבר הסימטה

36. כפי שיובהר, טען תחילה זרגרי בפני אוספי החומר, כי לא ירה קליעי גומי לעבר השכונה המזרחית, אולם בסוף דבריו בפניהם שינה את גרסתו ומסר, כי עשה שימוש מועט בקליעי גומי ואולם לא הבחין כי מי מהמתפרעים נפגע מהם.

תחילה מסר זרגרי כדלקמן:

"לגבי צומת גנץ, בשלבים מסויימים אנחנו היינו בפינה בצד שמאל של הירידה לכיוון מזרחית, ולפעמים היינו בצד ימין של הירידה. לפעמים גם במדרכה המקבילה. אני לא בצעתי ירי גומי לכיוון שכונה מזרחית. לא היה טעם. כולם מסתתרים. מקסימום ירינו תחמיש עם הפדרל או עם ה-16-M, כדי שהם לא יצאו. הם יצאו מדי פעם. לא עמדנו עם הנשק עם כוונות בין העיניים מחכים שהם יצאו, ולכן לא הספקנו לירות כאשר הם היו יוצאים. לכן לא היה טעם לירות סתם תחמושת על קירות ועמודים. הם לא עמדו באמצע הסימטה, הוציאו יד מעבר לסימטה, או חצי גוף מעבר לסימטה, וזרק. זו פעולה של שבריר שנייה. אם ראיתי מישהו שהיה פלג גוף מלא, ראיתי אותו על הגג שנמצא ממש במזלג בירידה לשכונה מזרחית. ואז יורים גז. לא יורים גומי. זה לא יעיל. זה מרחק רב, 60 – 70 מטר. הוא היה לגובה. אין טעם לירות לגובה. אני הייתי מאחורי מחסה. לא ראיתי מישהו שיושב מעבר לפינה ומחכה שיבואו המתפרעים, כשהוא מסתכל בין כוונות." (ההדגשות אין במקור)

לאחר מכן, שינה מדבריו וטען, כי עשה שימוש בגלילוני גומי ובעיקר בתחמישים לעבר השכונה המזרחית כי: **"אולי נצליח לפגוע באיזה מתפרע"**. כן מסר כי לא היה היחיד מבין השוטרים שירה לכיוון זה²³:

"אני לא הייתי היחיד שירה לכיוון השכונה המזרחית, היו הרבה אנשים שירו לאותו כיוון... מהכוחות הנוספים ראיתי אנשים שהיו באזור הזה וירו לכיוון שכונה מזרחית. אני לא יודע מה הם ירו..."

37. בדו"ח ההצבעה שנערך עם אוסף חומר מטעם הועדה, מסר זרגרי, כי ירה שלושה - ארבעה גלילוני גומי לעבר האנשים שהיו על הגג' ולאחר שראה שהדבר לא עוזר, ירה לעברם תחמישים וגז. לעבר המתפרעים מטה, לדבריו, **"לא היה יעיל לירות גומי"**. עוד לדבריו, כשהיו בפינת הסימטה לא ירו גז או גומי, כיון שלא יכלו לראות דבר.

²³ ר' גרסתו בדו"ח ההצבעה.

כפי שהוזכר לעיל, זרגרי הסכים שיעשה שימוש בדבריו בפני אוספי החומר אך לא הסכים שיעשה שימוש בדברים שאמר במהלך ההצבעה או בפני הועדה.

בפני ועדת אור העיד זרגרי בתמצית, כי אמנם ירה גומי לעבר סמטה זו, אך עשה כן "מעט מאוד" שכן הדבר לא היה אפקטיבי. כן העיד, כי לא פגע באיש.

להלן יובאו בהרחבה דבריו בפני הועדה (שחשוב לציין, כי העד, בעת שנחקר במח"ש, לא התיר לעשות בהם שימוש ולא הסכים להסרת החסיון):

"השופט תאודור אור: עכשיו, אתה באותו יום היית עם גומי?

אריה זרגרי: נכון.

השופט תאודור אור: ...אז זה נכון שאתם הייתם ממוקדים ליד תחנת המוניט, זה היה

הנקודה שאתם צריכים הייתם להשגיח?

אריה זרגרי: בחלק... כן, בחלק מהזמן כן.

השופט תאודור אור: כן.

השופט תאודור אור: עכשיו, האם היו מקרים שאנשים... אתה יודע לאיזה סמטה אני מתייחס?

אריה זרגרי: כן.

השופט תאודור אור: האם מהסמטה הזאת היו מדי פעם אנשים שזרקו אבנים?

אריה זרגרי: כל הזמן זרקו אבנים משם, אבנים, בקבוקי תבערה, יידו משם גולות עם רוגטקה ו...

השופט תאודור אור: ומה אתם עשיתם כנגד זה?

אריה זרגרי: הרבה לא היה מה לעשות, כי האנשים היו רחוקים מאיתנו, האבנים, אם הגיעו אלינו, אז קיפצו על הכביש ופגעו לנו ברגליים, הם לא סיכנו אותנו ממש, אבל ברגע שלא עשינו שום דבר ההמון התחיל לעלות... ניסה לעלות וכל הזמן... ירינו לשם גז או אפילו תחמישים בלי גומי, רק כדי שישמעו את הרעש ויחזרו אחורה.

השופט תאודור אור: כן, אתה ירית גומי באותו יום?

אריה זרגרי: אני יריתי גומי, אבל מעט מאוד, כי לא היה אפקטיבי ולא היה למה, כאילו עצם העובדה... כאילו עצם הרעש עשה את שלו, האנשים לא עלו...

השופט תאודור אור: (לא ברור) גם לעבר הסמטה הזאת?

אריה זרגרי: כן.

השופט תאודור אור: עכשיו, אתה זוכר שכשאתה השקפת לתוך הסמטה הזאת, אתה ראית שמה מספר אנשים? אתה ראית אנשים ב...

אריה זרגרי: אני ראיתי אנשים מסתערים, אנשים שהיו... היה אנשים רחוקים, כאילו לא היו בכלל בטווח... לא היו קרובים אלינו ולא סיכנו אותנו, מי שהיה קרוב אלינו כביכול, אז הוא היה מוסתר וכזה חצי ראש מבצבץ מבעד לחומות או משהו כזה.

השופט תאודור אור: אתם... משך כל אותו יום היו מקרים שאתם ירדתם לתוך הסמטה הזאת?

אריה זרגרי: לא. לא ירדנו לתוך הסמטה, לא היה צורך, אנחנו... תפקידנו היה לשמור על פאולוס, שלא יעלו לשם אזרחים מתפרעים, נשארנו שם כדי לשמור על מה ש... מה

שהיה התפקיד שלנו, שאף אחד לא יעלה לפאולוס. מה שהיה בתוך המזרחית, כל עוד זה לא הפריע לפאולוס, לא הצריך כניסה שלנו לתוך המזרחית.

השופט תאודור אור: במשך איזה פרק זמן אתם הייתם אחראיים לאותה נקודה שאנחנו דיברנו בה, דהיינו הכניסה לשכונה המזרחית דרך אותו רחוב?

אריה זרגרי: אני לא זוכר במדויק, אני יכול להגיד שעד 20 דקות, משהו כזה, לא יותר. השופט תאודור אור: אתה כרגע אמרת לנו שאתה ירית גומי, אתה גם אמרת שלא היה טעם לירות גומי כי בעצם האנשים היו מוסתרים. באיזה הזדמנות בכל זאת ירית גומי? אריה זרגרי: בהזדמנות שראינו מתפרע שלמשל מנסה לעלות למעלה, אז ירינו איזה... ירינו טמפון אחד או שתיים, אני זוכר שכל האירוע הזה ממש לא היה לי שימוש מסיבי בגומי, השתמשתי ממש מעט מאוד, כי כמו שצינתי, לא אפקטיבי ולא...

השופט תאודור אור: איך אתה יודע אם אותם פעמים מעטות שאתה ירית גומי פגעת או לא פגעת ... במישהו שהיה למטה שם, במזלג שאנחנו מדברים בו.

אריה זרגרי: כי מי שניסינו לפגוע, מי שהתפרע וניסה לזרוק ממרכז הכביש פשוט רץ וברח... כאילו כלום לא פגע. אם הייתי פוגע בו אז הוא היה מדלג או משהו כזה...

השופט תאודור אור: רגע, סליחה, סליחה. כשאתה עומד למעלה ברחוב פאולוס ומסתכל לכיוון הסמטה אתה בעצם רואה שמה... בעצם אותו מזלג שאחד פונה ימינה ואחד פונה שמאלה?

אריה זרגרי: אני רואה את ה... כן, יש את ה... מעין פנייה כזו... השופט תאודור אור: אולי קודם, מה המרחק ממך לאותה נקודה? אריה זרגרי: לא זוכר במדויק, בערך עשרים מטר, אפילו יותר קצת.

השופט תאודור אור: יותר. טוב, השאלה הראשונה היא, למה לא יכול להיות שעמד שמה מישהו, ממש בקצה, נפגע וזו הצידה ואתה לא ראית יותר כי הוא מיד הוסתר? אריה זרגרי: אני, שכעמדתי בפאולוס ביחד עם דני ו-ויכנר, תפקידנו היה שאף אחד לא יעלה ותפקידנו היה לאבטח את עצמנו. כשאנשים יידו אבנים או השתוללו לכיווננו ורצו לעלות, לא ראינו אותם בוודאות אנחנו רק ראינו את הידיים שלהם או הרוגטקות ואם ראינו אז זה היה בחטף. לפגוע? אני לא ראיתי שאף אחד נפגע ממה שאני יריתי.

... אני יריתי את רוב... הירי שלי היה תחמישים שזה... רגע, שנייה... למען לעשות את הרעש ואת ההפחדה של התחמיש. אם יריתי גומי, ראיתי בוודאות לאן הוא נופל. אני ראיתי את הגומי לאן הוא נופל וראיתי שאף אחד לא נפגע ממנו כי אני יריתי אותו למרכז הכביש, לאיפה שאנשים עמדו ורצו לעלות לכיווננו. וזה המרחק כאילו... מרחק של חמישים מטר ממני. אני יכולתי לראות את זה וראיתי שאף אחד לא נפגע כי אני יריתי לכיוון קיר כביכול. היה קיר כזה משמאלי, אם מישהו ניגש לקיר הזה אז ראיתי אותו בוודאות ואם הוא שמע את הבום של הירי אז הוא ברח. ואם הוא ברח אז הוא לא... סביר להניח שהוא לא נפגע...

...

השופט תאודור אור: אתה יכול להעריך את המרחק? אריה זרגרי: כששאלת אותי לגבי הפיצול, אמרתי לך שהפיצול הוא בערך עשרים וחמש מטר עשרים מטר. כששאלת אותי לגבי מתפרעים, לגבי הגומי שאני יריתי, אני יריתי לכיוון פלג גוף תחתון לאנשים במרחק של חמישים מטר לפחות.

השופט תאודור אור: כלומר אלה...

אריה זרגרי: מי שיריתי לכיוונו גומי שזה היה בודד מאוד, שתיים או שלוש לכל היותר. מי שיריתי לכיוונו גומי, אני בוודאות יכול לומר שלא נפגע מגומי, כי אני לא פגעתי.

...

אריה זרגרי: אז כשאני יריתי גומי אני בוודאות ראיתי לאן הגומי נופל כי הוא נפל... הוא פגע ברצפה של לכיוון קיר שהיה ממול. אז אני ראיתי בוודאות שאף אחד לא נפגע. אז ככה ש... כאילו עוד לפני שבכלל יריתי, כי הרי כשאתה יורה לכיוון ה... כשמתפרע רץ לכיוונך אז הוא ראה אותנו, אנחנו לא ראינו אותם.

...

השופט תאודור אור: אתה לא יודע. אתה זוכר באיזה שעה אתם הסתלקתם מהמקום? באיזה שעה הלכתם מהמקום?

אריה זרגרי: לא זוכר שעה מדויקת, אני זוכר שלא היינו שם הרבה זמן ונסוגנו לכיוון התחנה בחזרה.

השופט תאודור אור: אתה יודע מה גרם לך שהסתלקתם מהמקום?

אריה זרגרי: לא, קיבלנו הוראה לסגת, נסוגנו.

השופט תאודור אור: מתי נודע לך על כך שאדם נפגע שם ואחר כך מצא את מותו? את השם לואבנה שמעת?

אריה זרגרי: כן, שמעתי.

השופט תאודור אור: מתי זה נודע לך?

אריה זרגרי: אחרי זה, אחרי הרבה זמן. אני לא זוכר מתי. אני לא...

השופט תאודור אור: באותו יום?

אריה זרגרי: יכול להיות, אני לא זוכר. (ההדגשות אינן במקור)

כשנשאל לגבי הסתירות בדבריו בפני אוספי החומר, ענה זרגרי כדלקמן:

"פרופ' שמעון שמיר: אני עדיין אינני רואה בבהירות את התמונה שאתה מתאר לגבי הירי לשכונה המזרחית. אתה אומר מצד אחד: "אני לא ביצעתי ירי גומי לכיוון שכונה מזרחית, לא היה טעם, כולם מסתתרים", זמן קצר אחרי זה, אתה אומר: "אני לא הייתי היחיד שירה לכיוון השכונה המזרחית, היו הרבה אנשים שירו לאותו כיוון". איך זה מתיישב?

אריה זרגרי: מתיישב כי כשהחוקר שאל אותי ב... הוא לא מציין את זה, כשהוא שואל אותי הוא לא מציין מה הוא שואל. הוא שאל אותי: "כשהגעתם", ואחר כך הוא שואל אותי: "במהלך". כשהגענו לא ירינו שום דבר, במהלך... במהלך ה... כשעמדנו במקום ובמהלך העבודה שם יריתי טמפון או שניים, זה... יודע יריתי והרוב שיריתי, יריתי תחמישים. ואני יודע שלא רק אני הייתי במקום, אנחנו היינו דינמיים, כמו שצינתי... סליחה, כמו שצינתי. אנחנו נענו ממקום למקום והיו שם עוד כוחות וכל מי שעמד שם סביר להניח שהוא ירה כי יש המון שרוצה לעלות לפאולוס להתפרע".

38. באשר לשאלת כיוון הירי - לעבר הגגות או לעבר הסמטה - טען זרגרי, כי החוקר לא דייק כשרשם את דבריו, לפיהם ירה על הגג, שכן ירה לעבר הסמטה, על החומות שמאחורי המדרכה.

39. בהודעתו בפני מח"ש מסר זרגרי כי אינו זוכר אם עשה שימוש בירי גומי כאמור לעיל, בחקירתו במח"ש, לא אישר זרגרי לעשות שימוש בדבריו בפני הועדה או בדו"ח ההצבעה, אף כי התיר שיעשה שימוש בהודעתו בפני אוספי החומר. הוא אף סרב לצאת להצבעה נוספת במקום עם חוקר מח"ש. למשקל סירובו זה נתייחס בהמשך הדברים.

גרסאות העדים האחרים בעניין ירי קליעי הגומי על ידי זרגרי

40. חיים כהן, מפקד הצוות, אישר כי זרגרי סיפר לו, כי ביצע ירי גומי באותו היום. ויכנר העיד בפני הועדה, כי אינו זוכר ירי גומי במהלך האירוע על ידי אדם ספציפי. לדר סיפר כי שהו בסמטה כ-10-5 דקות, לא ירו גומי או גז ואז הלכו יחד עם השוטרים לכיוון תחילת רחוב פאולוס²⁴. עוד מסר, כי הוא זוכר שימוש בירי גומי ברחוב פאולוס, אך אינו זוכר מי בצעו²⁵.

האם ניתן לקבוע, כי הירי שביצע זרגרי הינו ירי הגומי היחיד שבוצע במהלך האירוע?

41. ראשית יצויין, כי זרגרי העיד בפני הועדה כי לא ראה כוחות אחרים שביצעו ירי כאשר הוא עצמו ירה לעבר הסמטה, אך מסר לאוספי החומר, שבמהלך האירוע בכללותו לא היה היחיד שירה גומי לעבר השכונה המזרחית.

גם דני לדר מוסר כי ראה ירי גומי מתבצע ברחוב פאולוס, לצורך הדיפת ההמון²⁶:

"...השופט תאודור אור: אתה ראית ירי גומי?

דני לדר: ראיתי.

השופט תאודור אור: איפה?

דני לדר: ברחוב פאולוס.

השופט תאודור אור: כן, מי ירה?

דני לדר: לא זוכר, אדוני.

השופט תאודור אור: זה בזמן שהדפו את האנשים לאחור?

דני לדר: כן אדוני."

גירסה זו עולה בקנה אחד עם גירסת העד קוסאי בפני הועדה, שנמצאה אמינה על ידי הועדה, לפיה נורו קליעי גומי באופן **מסיבי** לעבר ההמון, מכיוונים שונים:

²⁴ ר' גרסתו בפני אוספי החומר.

²⁵ ר' גרסתו בפני הועדה.

²⁶ דניאל לדר, עדותו בועדה.

"קוסאי זיאד: אני לא... אפילו אם הייתי על הגג של הבית, לא הייתי רואה. אם הייתי חוצה את הכביש, היה יכול להיות שאני אראה, אבל לחצות את הכביש זה ממש מסוכן. השופט תאודור אור: אתה יכול לזכור איך... קוסאי זיאד: ... למה ראינו איך הם היו ממש יורים מכל פינה ומכל עבר, היו יורים אשכרה גשם של יריות היו שמה."

42. כן נפנה לדברי שוטר נוסף מלבד זרגרי, המספר כי הוא עצמו ביצע ירי גומי באותו האירוע: המדובר ברן לוי, קצין הסיור מתחנת נצרת. לדבריו, קיבל הודעה כי יש לקלוט כח נוסף ולהציבו ברחוב פאולוס. כשהלך ברחוב, לדבריו נתקל **"כל הזמן באירועים: אבנים, רוגטקות, בקבוקי תבערה... קיבלו אותנו בברכה"**. על כן, החליט לשלוח כח מקדים על מנת לודא כי אין מארב בדרך. הוא סיפר, כי נורה טיל גז על מנת להפחיד על ההמון, כי כשהילדים רעולי הפנים היו רואים אותם, הם היו מסתלקים.

בפני הועדה, ציין העד, כי עשה שימוש בקליעי גומי לפחות פעמיים, כנגד המון שניסה לתקוף את הכוחות ההולכים ברחוב פאולוס.

43. נציין, כי קיימת אף אפשרות, כי הירי במנוח בוצע מכיוון אחר, לאו דווקא מהסמטה, שכן, כאמור, לא נמצאה עדות מהימנה בעניין מיקומו של הירור. זאת, מכיוון שלא ניתן לשלול, כי אל המזלג אפשר להגיע מרחוב פאולוס בדרך שאינה דרך הסמטה²⁷.

בנוסף, נשוב ונזכיר כי עקב אי נתיחת הגופה כלל לא ברור שדווקא ירי גומי הוא שגרם למות המנוח, ועל כן לא ניתן יהיה לשלול את האפשרות כי המנוח נהרג מירי חי. בהעדר מידע מהותי שכזה, לא ניתן היה למעשה לקדם החקירה באופן משמעותי מעבר לדרך בה קודמה.

סיכום ומסקנות לעניין זהות הפוגע במנוח

44. מהראיות עולה, אם כן, כי לא ברור היכן בדיוק בוצע ירי, כלפי מי ומיהם הירורים. לפיכך לא ניתן יהיה לשלול כי מלבד זרגרי, ירו אף אחרים לעבר סמטאות בהן היה ההמון ואף לעבר הסמטה בה נהרג המנוח.

45. מסקנתנו היא, כי לאור הראיות שנסקרו לעיל, לא ניתן יהיה לקבוע בודאות, כי מלבד זרגרי, לדר וויכנר לא עמדו מול הסמטה שוטרים נוספים. על כן, גם לא ניתן יהיה להסיק בהכרח, כי זרגרי, שנשא ציוד לירי גומי ומודה בשימוש בו לעבר המקום בו נפגע המנוח, הוא זה שגרם למות המנוח.

²⁷ מביקור שערך צוות הבדיקה במקום נראה כי ניתן להגיע למזלג דרך חצרות הבתים ולא רק דרך הסמטה.

אכן, חומר הראיות מצביע על אפשרות שזרגרי הוא שביצע הירי שפגע במנוח. מסקנה זו מבוססת על הודאתו בשימוש בגומי לעבר הסמטה בה נפגע המנוח, וכן על שינוי גירסתו בפני אוספי החומר וסרובו לצאת עם חוקריו לסיור במקום.

זרגרי שינה גירסתו בנקודה חשובה, שכן תחילה הכחיש באופן גורף כי ירה גומי לעבר הסמטה ובהמשך אישר ירי שכזה. באשר לשינוי גירסתו בענין זה מסר העד, כאמור לעיל, כי חשב שהחוקר מדבר על תחילת האירוע, כאשר טען בפניו כי לא ירה, בעוד שכאשר דיבר על הירי עצמו, התייחס להמשך האירוע. עם זאת, עיון בגרסתו המלאה, מראה כי הקשר הנאמר והדבקו דווקא מתייחס לאירוע בכללותו ועל כן שינוי זה מעורר קושי.

כמו כן טען זרגרי תחילה, כי ירה רק לכיוון הגג, אך מאוחר יותר, בפני הועדה, אישר כי ירה גם לכיוון הסמטה. כשנשאל אודות הבדל זה, השיב, כי החוקר לא דייק ברישום דבריו, אלא שגם טענה זו מעוררת קושי.

עם זאת, זרגרי נחקר חקירת שתי וערב על ידי הועדה, שהיתה ערה לשינויים שפורטו בגירסאותיו ושמעה את הסבריו בנדון. בסופו של דבר נמנעה הועדה מלהצביע על זרגרי כחשוד בירי ואף נמנעה מלקבוע כי לא היה מהימן בעיניה, ואף לא מצאה לנכון להזהירו. אף אנו סבורים כי מכלול הראיות מוביל לתוצאה, לפיה לא ניתן לקבוע כי יש ראיות המספיקות להעמידו לדין פלילי.

46. לענין זה נציין, שנית, כי יש ראיות המלמדות על כך שלא ניתן יהיה לשלול את הטענה, כי זרגרי לא היה היחיד שירה באותו מועד, כפי שנסקר לעיל.

47. עוד יודגש, כי אפילו שקרים של חשוד, ובודאי שינויי גירסה וסירוב לצאת לביקור במקום, אינם יכולים לשמש תחליף לראיות פוזיטיביות שיקשרו את זרגרי לירי במידה הנדרשת לשם הרשעה במשפט פלילי. ראיות שכאלה אינן בנמצא.

כמו כן, יתכן שהגירסה הראשונית ניתנה משום שזרגרי ביקש להרחיק עצמו כליל מירי גומי, משום שסבר שעצם ההודאה בירי שכזה עלולה לסבכו, אף בלא קשר להיפגעות המנוח, ועל כן יקשה לראות בעצם שינוי הגירסה בענין זה כראיה לאשמתו במות המנוח דווקא.

48. עוד יצוין, כי גרסתו של עומר, אף שהיא גירסה בעייתית, המציינת כי השוטר שירה היה מצויד בנשק בעל כוונות טלסקופיות, ציוד שככל הנראה לא היה בידי כוחות היס"מ, גם היא מערערת את התשתית הראייתית הנסיבתית המצביעה על זרגרי כעל מי שירה במנוח.

49. מכל האמור לעיל, הגענו למסקנה, כי לא ניתן יהיה להוכיח מעבר לספק סביר, כי זרגרי - או אחד השוטרים האחרים - הוא שביצע את הירי שפגע במנוח. על כן אנו ממליצים להשאיר את החלטת מח"ש בנוגע לגניזת התיק על כנה.

האם הירי לעבר המנוח היה מוצדק בנסיבות העניין?

50. אף כי אין ראיות בכדי לקבוע מי ביצע את הירי, נבחן בקצרה גם את השאלה האם הירי שנורה לעבר המנוח היה מוצדק. בענין זה נציין, כי שאלת צידוק הירי נגזרת מהנסיבות בהן בוצע. מאחר שאין בידינו לומר מי היה היורה, ממילא גם לא ניתן לנתח את נסיבות הירי ולקבוע אם היה מוצדק. למרות זאת, נתייחס באופן כללי לסוגיה זו, למען שלמות התמונה.

עוד נציין, כי אין זה ברור לגמרי אם המנוח נפגע מירי גומי ויש סיכוי כי נפגע מירי חי. כידוע, הנסיבות המצדיקות ירי גומי שונות מאלה המצדיקות ירי חי, ואף בשל כך קשה לנתח סוגיה זו.

למרות זאת סברנו שיש מקום להתייחס לסוגיה זו, ולו בקצרה, והתייחסות זו תעשה על בסיס ההנחה כי המנוח נפגע מירי גומי, שכן ההסתברות לכך גבוהה יותר. הן מכיוון שכך העיד ד"ר נחלה (אף כי אינו מומחה לדבר) והן מכיוון שאין ראיות לביצוע ירי חי במועד האירוע, אך יש ראיות לביצוע ירי גומי.

51. הנוהל בעניין הטיפול המשטרתי בהפרות סדר והפגנות אשר היה תקף במועד האירוע הנדון, קבע מספר תנאים מצטברים לשימוש בירי בכדורי גומי לעבר מפירי סדר:

(א) חשש ממשי לפגיעה בחיי האדם.

(ב) אין באמצעים הפחותים בחומרתם כדי למנוע את הסכנה לשלום הציבור.

(ג) השימוש באמצעי זה אינו מסכן אנשים תמימים.

(ד) הפעלת האמצעי תעשה אך ורק ע"י מי שעבר הכשרה מתאימה בנושא זה.

(ה) ההפעלה תעשה בהתאם לכללי הבטיחות.

(1) טווח הירי של כדורי/גלילוני גומי המינימלי הינו 40 מטר. חל איסור חמור לירות בטווח שמתחת ל-40 מטר. ירי מתחת לטווח זה עלול לגרום להרג.

...

(3) אין לירות לטווח שמעבר ל-60 מטר בשל חוסר יעילות של האמצעי מעבר לטווח זה.

(4) אין לכוון לעבר ראשו של המתפרע.

...

(6) נקודת הכינון הינה פלג גוף תחתון...

52. לצורך פרק זה, נצא מתוך נקודת הנחה שחלק מתנאי הסעיף המאפשרים שימוש בקליעי גומי אכן התקיימו: המרחק²⁸, אי סיכון אנשים תמימים, הכשרה מתאימה ועמידה בכללי הבטיחות. השאלות המרכזיות הינן האם בנסיבות העניין קם חשש ממשי לפגיעה בחיי אדם

²⁸ לא ברור מהו המרחק המדויק בין הנקודה עליה הצביע קוסאי כמקום בו עמד המנוח בעת הפגיעה בו לבין רחוב פאולוס, בו עמדו השוטרים. עם זאת, על פי דברי הועדה, בעמ' 366 לדו"ח, עמד המנוח לא רחוק מהמזלג, הנמצא במרחק של כ-45 מטרים מתחילת הירידה מרחוב פאולוס לכיוון השכונה המזרחית.

והאם לא היו אמצעים פחותים כדי למנוע את הסכנה? כמו כן יש לברר, האם שימוש בכדורי גומי כלל היה אפקטיבי למניעת הסכנה שנשקפה, אם אכן נשקפה, לשוטרים.

הסכנה שנשקפה לשוטרים במהלך האירועים

עמדת הועדה

53. עמדת הועדה הייתה, כי לא היה, בנסיבות העניין, צידוק לירי, שכן לא נשקפה סכנה לשוטרים:

“ניתן לקבוע גם, כי בנתוני האירוע לא היתה הצדקה לשימוש בכוח קטלני כנגד הצעירים. מספר המתפרעים מכיוון הסימטה היורדת לשכונה המזרחית היה קטן. פעילותם היתה ספורדית. המתפרעים יצרו בהחלט אפקט מטריד, אשר דרש מכוחות המשטרה תשומת לב מתמדת. עם זאת, הם לא היוו איום על חיי השוטרים או על שלומם, בין היתר, משום שהיו רחוקים מהם, ובפועל גם איש מהשוטרים לא נפגע.”

תיאור ההתפרעות

54. להלן, נבחן הראיות בענין זה.

תיאורי ההתפרעות הכלליים מטעם השוטרים, שנתמכים אף בגרסאות קוסאי ועומר בנקודות מסוימות, מצביעים על כך שלעבר השוטרים הושלכו בקבוקים, בקבוק תבערה, אבנים וברזלים מכיוון הסמטאות ושוטר מסוים אף נפצע באותו היום מידי ההמון.

כך למשל, טען ויכנר בפני הועדה, כי היה **“קשה מאוד”** לעמוד מול הסמטה, כיון שנורו משם גולות של ברזל לעבר השוטרים, וכן הושלכו חפצים ובקבוקי תבערה.

55. יודגש, כי בפני הועדה עמדה קלטת ובה תועדו חלק מההתרחשויות בנצרת²⁹. בקלטת זו קיים תיעוד בלתי רציף של התפרעות ברחוב בנצרת ביום 2.10, בשעות הרלבנטיות לאירוע דנן. ככל הנראה, אכן מדובר ברחוב פאולוס – שכן קיים דמיון בין הרחוב המצולם לבין רחוב פאולוס, בו ערכנו סיור, ובקלטת אף נשמעת, בשעה 13:55, קריאה לשוטר בשם זרגרי.

הקלטת מתעדת התפרעות בה מושלכים עצמים לעבר השוטרים העומדים ברחוב – הן מהרחוב עצמו, הן מתוך הסמטאות. החפצים שיוזו אינם רבים, והם נעשים על ידי קבוצות לא גדולות של מתפרעים – אומדן שנע בין 10-15 איש, ואף פחות מזה. הרחוב עצמו נטוש ומלא חפצים בוערים (ככל הנראה צמיגים), אבנים שהושלכו ופחי זבל זרוקים.

²⁹ מ/1186.

56. באשר ליידוי האבנים מתוך הסמטאות, קיים תיעוד של צעירים בודדים העולים מתוך הסמטאות ונמלטים חזרה לתוכן, וכן של קבוצה גדולה של אנשים, שעומדים בפתחה של סמטה, מקללים את השוטרים, קוראים לעברם קריאות גנאי ומחווים תנועות מגונות וגסות, כאשר לעיתים מושלכת אבן (או חפץ אחר) על ידי מי מהקבוצה לעבר השוטרים.

קשה להעריך האם האבנים הגיעו בסמוך לשוטרים וכן לא ברור האם כל השוטרים היו מוגנים על ידי קסדה ומגינים בעת האירועים. מדי פעם נשמע קול יריה מכיוון השוטרים: לא ברור האם מדובר בגז, גומי, תחמיש או ירי חי. בשלב מסוים, סמוך לשעה 15:30, יש תיעוד של ידוי אבנים שנראה, כי אכן הגיעו סמוך לשוטרים.

האם נשקפה סכנה לשוטרים?

57. ההנחיות המשטרתיות עוסקות בחשש ממשי לפגיעה בחיים, להבדיל מסכנה מוחשית הנדרשת לצורך תחולת ההגנות שבחוק העונשין. היינו: מדובר בחשש לקיומה של סכנה אמיתית ולא בעצם קיומה של סכנה כאמור. מנגד, עוסקות הוראות חוק העונשין בסכנה מוחשית לפגיעה בגוף או בחיים. להלן, נתייחס לשתי הוראות נורמטיביות אלה במשותף, שכן לא מצאנו טעם אמיתי, בנסיבות מקרה זה, להפריד ביניהן.

זרגרי טען בפני הועדה, כי לא חש סכנה לחייו, כשעמד מול הסמטה:

"...השופט תאודור אור: (לא ברור) גם לעבר הסמטה הזאת?

אריה זרגרי: כן.

השופט תאודור אור: עכשיו, אתה זוכר שכשאתה השקפת לתוך הסמטה הזאת, אתה ראית שמה מספר אנשים? אתה ראית אנשים ב...

אריה זרגרי: אני ראיתי אנשים מסתערים, אנשים שהיו... היה אנשים רחוקים, כאילו לא היו בכלל בטווח... לא היו קרובים אלינו ולא סיכנו אותנו, מי שהיה קרוב אלינו כביכול, אז הוא היה מוסתר וכזה חצי ראש מבצבץ מבעד לחומות או משהו כזה."

מלבד זרגרי, יתר השוטרים המעורבים באירוע, לא התייחסו באופן ברור להיבט הסובייקטיבי ודבריהם נגעו לעניין תיאור האירוע עצמו ואופי ההתפרעויות.

גם לפי גירסתו של קוסאי, ספק אם הייתה הצדקה לירי גלילוני גומי כלפי המנוח. כאמור, לדברי העד, עמד המנוח במזלג, במרחק של כ-40 מטרים מהשוטרים, והתכוון להשליך לעברם טיל גז שנורה לעברו קודם לכן. בנסיבות אלה, נראה כי אין המדובר במצב בו מתקיים חשש ממשי לפגיעה בחיי האדם או קמה סכנה ממשית לגופם ועל כן לכאורה לא קמה הצדקה לירי קליע גומי לעברו.

58. למרות האמור לעיל, הגענו למסקנה, שלאור העדויות בדבר ידוי גולות ובקבוקי תבערה לעבר השוטרים, בנוסף לידיוי אבנים, חלקן באמצעות קלע, ופגיעה באחד מהשוטרים שנמצאו

במקום, כאשר מצפיה בקלטת, עולה כי חלק מהאבנים הגיעו בסמוך לשוטרים, לא ניתן יהיה לשלול באופן חד משמעי קיומה של סכנה מוחשית לפגיעה בגופם של השוטרים או למצער, קיומו של חשש ממשי לסכנה לפגיעה בחייהם.

קיומם של אמצעים אחרים

59. על אף העובדה כי כאמור לעיל, לא ניתן יהיה לשלול את קיומה של סכנה ממשית או חשש לקיומה של סכנה כאמור, עדיין מתעוררת השאלה אם הייתה הצדקה לשימוש בקליעי גומי בנסיבות העניין. זאת כיוון שמעדויות השוטרים – כולל זרגרי עצמו – עולה, כי נעשה במקביל שימוש בטילי גז ובתחמישים, על מנת להדוף את הפורעים חזרה לסמטאות, כך שיתכן שבידי השוטרים היו אמצעים אחרים למגר את הסכנה.

כאמור, עולה מדברי זרגרי, בעדותו בפני הועדה, כי דווקא השימוש בקליעי גומי לא היה יעיל באותן הנסיבות:

**”...השופט תאודור אור: האם מהסמטה הזאת היו מדי פעם אנשים שזרקו אבנים?
אריה זרגרי: כל הזמן זרקו אבנים משם, אבנים, בקבוקי תבערה, יידו משם גולות
עם רוגטקה ו...**

השופט תאודור אור: ומה אתם עשיתם כנגד זה?

אריה זרגרי: הרבה לא היה מה לעשות, כי האנשים היו רחוקים מאיתנו, האבנים, אם הגיעו אלינו, אז קיפצו על הכביש ופגעו לנו ברגליים, הם לא סיכנו אותנו ממש, אבל ברגע שלא עשינו שום דבר ההמון התחיל לעלות... ניסה לעלות וכל הזמן... ירינו לשם גז או אפילו תחמישים בלי גומי, רק כדי שישמעו את הרעש ויחזרו אחורה.

השופט תאודור אור: כן, אתה ירית גומי באותו יום?

אריה זרגרי: אני יריתי גומי, אבל מעט מאוד, כי לא היה אפקטיבי ולא היה למה, כאילו עצם העובדה... כאילו עצם הרעש עשה את שלו, האנשים לא עלו...”. (ההדגשות אינן במקור)

60. גם על פי גרסאות נוספות, לאחר ידוי העצמים לעבר השוטרים, חזרו המתפרעים והתחבאו בין הסמטאות, כך שספק אם ירי לעברם היה אפקטיבי לאחר אותו הידוי והאם נדרש באופן אמיתי להדיפת התקיפה, שכבר ארעה.

נוסיף, כי על פי עדות ויכנר בפני הועדה, ההוראות שנתקבלו היו כי יש לירות רק במקרים בהם ממש מותקפים באבנים והאמצעים יכולים למנוע זאת.

חיים כהן, מפקד הצוות אליו היה שייך זרגרי, ציין בפני הועדה, כי לאחר השלכת העצמים **”לא היה מה לעשות, שכן הבקבוק כבר נורה”:**

”חיים כהן: כעקרון, על פי הפקודה, ברגע שאני מזהה בן אדם עם בקבוק תבערה עומד לזרוק אותו לעברי הוא מסכן את חיי או מי שעומד לידי, אני רשאי לפתוח באש על

מנת לנטרל את הסכנה אבל במקרה הזה אדם אשר זרק את הבקבוק עמד מאחורי חומה.
עד שהבקבוק לא התפוצץ לידי והתלקח, לא הבנתי בכלל שזה בקבוק תבערה אז ככה
שגם לא היה לי על מי לירות ולא ביצעתי שום פעולה.

השופט תאודור אור: האם אתה רואית מישהו מהצוות שעשה איזה שהיא פעילות?
חיים כהן: לא. אנחנו... רק כשהבקבוק התלקח פשוט עפנו הצידה כדי לא להיפגע
מהבקבוק". (ההדגשות אינן במקור)

61. על כן, יתכן, כי השימוש בכדורי גומי כלפי המתפרעים שבסמטה נעשה שלא לצורך, שכן יתכן כי לא היה מידתי או נדרש באופן מיידי. זאת, הן בשל העובדה כי היו בידי המשטרה אמצעים פוגעניים פחות, בהם נעשה שימוש במקביל לירי קליעי הגומי, אמצעים שיתכן שדי היה בהם כדי להרחיק את הפרעים מרחוב פאולוס חזרה אל הסמטאות, הן בשל העובדה כי ספק אם ירי הגומי עצמו השיג מטרה כל שהיא, מלבד הרתעה עתידית של הפרעים וספק אם שימש את הכוחות באופן אמיתי לצורך הגנה על שלומם או חייהם.

עוד יצויין, כי ההנחיות לירי גומי מורות כי גומי יירה לעבר פלג גוף תחתון בלבד, ועל כן יכולה להטען הטענה כי מאחר שהמנוח נפגע בחזהו, יש כבר בכך הוכחה כי הירי נעשה שלא כדין. אלא שלפי קביעות הועדה, בפרק הכללי בו היא דנה בירי גומי, וכמשתקף מחומר הראיות, הפיזור של כדורי גומי הינו גדול, ובהחלט יתכן כי במרחק של עשרות מטרים, כדור גומי המכוון לעבר פלג הגוף התחתון יפגע בפלג גוף עליון. עולה, אם כן, כי ממקום הפגיעה, כלשעצמו, לא ניתן ללמוד על אי חוקיות הירי.

מכל מקום, אף אם השימוש בירי הגומי היה שלא כדין, הרי שבנסיבות שתוארו, אין בסיס ראייתי שיאפשר הגשת כתב אישום כנגד מאן דהוא בהקשר לגרימת מות המנוח.

62. למרות זאת, לאור האמור לעיל, לפיו יתכן שזרגרי ירה גומי לעבר ההמון, אף שלא התקיימו מלוא ההנחיות בנדון, בחנו האם יש מקום להגשת כתב אישום כנגד זרגרי בגין **עצם** ירי הגומי כלפי המתפרעים, גם אם לא נוכל להוכיח, במידה הנדרשת בפלילים, כי הוא זה שפגע במנוח.

אנו סבורים כי אין מקום לכך. ראשית, כלל לא ברור כי ניתן יהיה להוכיח ברמת הודאות הנדרשת במשפט פלילי, שלא התקיימו בעניינו הנסיבות שבאותה עת הצדיקו שימוש בירי גומי, על אף דבריו שצוטטו לעיל.

שנית, חשוב לציין, כי עולה מהראיות הנוגעות לאירוע זה, כמו גם לאירועים אחרים, ואף הועדה קבעה זאת בפרק בו דנה באופן כללי בירי גומי, כי השימוש בקליעי גומי נעשה במקרים רבים מתוך קונספציה מוטעית, שלפיה, מדובר באמצעי לפיזור המון או הרתעה, מבלי להתייחס להנחיות הספציפיות בדבר מכלול התנאים הנדרשים לכך. כיוון שכך היה המצב הכללי באותה עת, קשה לבוא חשבון עם קונספציה זו, דווקא על גבו של זרגרי.

63. לנושא זה התייחסנו בהרחבה בחוות הדעת שניתנה לגבי אירוע א' – מות המנוח ראמי ג'רה בכפר ג'ת, שם הבאנו בהרחבה מדברי הועדה בפרק בו עסקה בשימוש בגלילוני גומי על ידי המשטרה. דברי הועדה סוכמו בתמצית במשפט הקובע, כי:

"ניתן לסכם, כי חרף האמור בנוהל משנת 1999, בפועל לא הוגבל השימוש בגלילוני הגומי על ידי דרישה לקיומה של סכנת חיים ממשית למאן שהוא, אלא מדובר היה באמצעי לפיזור המון, אשר לא נתפס כאמצעי קיצוני או חמור באופן מיוחד. ... על רקע ההתייחסות אליה כאל אמצעי שגרתי להתמודדות עם הפרות סדר, אין להתפלא על כך שבפועל נעשה בה שימוש רב ביותר, ובמקרים רבים, שלא לצורך."

בנסיבות אלה, כיוון שגם באירוע דגן דובר בהפרת סדר חמורה, הרי שאף אם ירה זרגרי כדורי גומי בלא שעמד במלוא ההוראות שהיו בהנחיות הכתובות בנדון, קשה לבוא עמו חשבון - כשזו היתה הקונספציה המשטרית ואלה היו ההנחיות הכלליות שלפיהן פעלו כוחות רבים.

בנוסף, בנסיבות הענין, יהיה קשה לשלול, כי הירי בוצע על פי הנחיות מילוליות שניתנו לו בזמן אמת לגבי השימוש באמצעי זה.³⁰

על כן המלצתנו היא שאין מקום להעמידו לדין בגין עצם השימוש בירי גומי, כשלעצמו.

לשלמות התמונה ייאמר שוב, כי כפועל יוצא מביקורתה של הועדה בנושא ירי כדורי גומי, הופקו לקחים והשימוש בגלילוני גומי הוגבל.

הטענות בדו"ח עדאלה

64. להלן תובא התייחסות לטענות מטעם ארגון עדאלה, כפי שהובאו בדו"ח מטעמו³¹.

על אף שועדת אור צמצמה את מספר החשודים לשלושה בלבד, מח"ש לא חקרה לעומק חשודים אלה

65. ראשית נציין, כי ועדת אור לא צמצמה את מספר החשודים לשלושה בלבד. הועדה קבעה אמנם כי הירי בוצע על ידי כח משטרה שבמקום, אך היא מציינת, כי לא ניתן להצביע על מאן שהוא כעל מי שגרם למות המנוח. יוער, כי הועדה מפנה בהקשר דבריה אלה לשתי ראיות³²: לקלטת המתעדת את ההתרחשויות ברחוב פאולוס (מוצג 1186) ולהודעה שמסר השוטר אריה שצברג בפני אוספי החומר (מוצג 489) כאסמכתא לקביעתה זו, ובשתי ראיות אלה אין בהכרח כדי להצביע על שלושת החשודים דווקא כמי שירו במנוח. אדרבא, שצברג סיפר, בין היתר, על

³⁰ ר' לעניין זה עדות חיים כהן, מפקדו של זרגרי, בפני הועדה, לפיה ירה הצוות אמצעים על פי הוראתו, במידה והיה לידם.

³¹ ר' עמ' 16-17 ו-95-100 לדו"ח.

³² ר' ה"ש 147, עמ' 367 לדו"ח

כך ש-"מרבית הכח" התרכז בקטע בין הסמטה שיורדת לשכונה המזרחית לבין המקום בו סמטת הבנקים מתחברת לרחוב פאולוס, אמירה המקשה על טענת עדאלה כי מדובר בשלושה שוטרים בלבד.

66. לעניין היכולת להצביע על שוטר אחד שירה ומיקומו של כח זרגרי, ויכנר ולדר – ראה גם התייחסות נרחבת בפרק העוסק במספר השוטרים שבמקום ובפרק העוסק בקושי לקבוע קשר סיבתי בין הירי שביצע מי מהם לבין הפגיעה במנוח.

67. למרות האמור נדגיש, כי מח"ש חקרה את שלושת השוטרים אליהם מפנה דו"ח עדאלה, אלא שממצאי החקירה לא אפשרו הגשת אישום נגדם. בדקנו שוב לעומק את מכלול החומר והגענו לכלל מסקנה, כי כיום, בנסיבות הענין, לא תוכל השלמת חקירה כלשהי לקדם את התיק לעבר הגשת כתב אישום, מה גם שהשלמה כזו מחייבת בכל מקרה נתיחת גופה, על כל המשתמע מכך (כפי שיובהר בהמשך).

68. כאן המקום לציין, כי בדיקת החומר מעלה שחוקרי מח"ש הפנו לשלושה שאלות הנוגעות לאירוע, אלא שחלקם לא התירו לעשות שימוש בדבריהם, כולם או חלקם, שנמסרו בפני הועדה, ושניים מהם טענו כי אינם זוכרים את פרטי האירוע.

לא למיותר לציין, כי חקירת אירוע מסוים זה ממחישה עד מאוד את הקושי הרב עימו התמודדו חוקרי מח"ש, בבואם לחקור האירועים כעבור זמן כה רב, וכאשר נערכה חקירה קודמת, אשר לא ניתן להסתמך על חלק מהראיות שהושגו בה, בשל חסיון על פי חוק.

אשר לטענה לפיה לא נחקר זרגרי על סתירותיו בענין ירי כדורי הגומי, אין לנו אלא להפנות לחקירה עצמה שם עלה נושא זה במפורש³³.

לא הייתה הצדקה לירי כדורי גומי בכלל וכלפי לואבנה בפרט

69. ראה התייחסות נרחבת לנושא זה בפרק העוסק בצידוק הירי.

מהעדויות עולה כי לא נעשה שימוש בירי חי

70. אכן, לא קיימת עדות לפיה נורתה אש חיה לעבר המפגינים בכלל והמנוח בפרט, ואולם, אף כי לא קיימת עדות כאמור, לא ניתן יהיה, להערכתנו, בהעדר נתיחה ואיתורו של קליע במהלכה, לשלול את הטענה כי המנוח נפגע מקליע חי רק מעצם העובדה כי איש אינו מודה כי ירה קליעים חיים. לענין זה, ראה חוות הדעת לענין אירועי הקניון וכפר מנדא, שבהם, על אף

³³ ר' עמ' 3 להודעת זרגרי במח"ש, שם עימת החוקר את זרגרי עם דבריו בפני אוספי החומר.

שהעדויות הצביעו על ירי גומי ושללו, במפגיע, ירי של תחמושת חיה לעבר המתפרעים, נפגעו אנשים מפגיעה של קליעים חיים.

המסקנות אותן ניתן להסיק מסרובו של השוטר זרגרי לצאת לסיור בשטח

71. על פי הדו"ח, הראיות כנגד זרגרי מתחזקות עקב סירובו לשתף פעולה עם חוקריו ולצאת לסיור בשטח. כמו כן, לדעת הדו"ח, לא ניתן משקל מספיק לסתירות שבדבריו.

לעניין זה ראה החלק הרלבנטי לחוות הדעת העוסק בנפקות הראייתית של העדר שיתוף הפעולה מטעם זרגרי.

היש מקום להשלמת חקירה כיום?

72. פעולות החקירה שביצעה מח"ש בתיק זה פורטו לעיל.

כיום, שנים ארוכות לאחר התרחשות האירוע עצמו, הסיכוי להגיע לפריצת דרך בחקירה קלוש מאוד, ולמעשה אפסי.

חלוף הזמן הרב מאז האירוע, אינו מאפשר חקירה אפקטיבית. הסיכוי ששוטר יודה כי ירה ופגע במנוח, או שיזוהה על ידי חבריו כמי שירה ופגע, אינו ממשי. שני עדים מקומיים העידו על נסיבות הירי ועדויותיהם נותחו לעיל בהרחבה – ומעדויות אלה לא ניתן להגיע לזהות היורה. קשה להאמין שיגיעו עדים חדשים שיוכלו לשפוך אור על אופן התרחשות האירוע, ואף אם יגיעו, משקל עדותם הכבושה יהיה אפסי. בנסיבות אלה אין קצה חוט שיכול לקדם החקירה.

73. אשר לנתיחת הגופה, הדבר לא בוצע עקב התנגדות המשפחה. למעשה, גם אם תסכים המשפחה בעתיד לנתיחה, הרי שלטעמנו, במקרה זה, תהא אשר תהא תוצאת הנתיחה, איננו סבורים שהדבר יאפשר לקדם התיק. אם הנתיחה תעלה, כי מדובר בכדור גומי (וקיימת אפשרות של ממש כי כך הוא הדבר) הרי לא ניתן יהיה בכל מקרה לאתר את הנשק היורה. אם לעומת זאת, יתברר כי במנוח נמצא קליע חי, אכן ניתן יהיה תיאורטית לנסות להשוותו לכלי הנשק שנשאו שוטרים שנמצאו במקום. אלא שכיום, ספק גדול ביותר אם ניתן יהיה למצוא רישומים שיאפשרו לאתר כלי נשק אלה. בנוסף, גם אם נמצא כלי נשק שיתאים לקליע, יקשה מאד לקבוע על סמך ממצא זה, כשלעצמו, מי השוטר שהחזיק בו לפני שבע שנים ולשלול ספק שמקורו בטענה בדבר החלפת חלקים רלוונטיים מכלי הנשק או אמינות הרישומים.

74. בהעדר אופק חקירתי אפקטיבי, הפגיעה הכרוכה בנסיבות תיק זה בכבוד המת וברגשותיה של המשפחה השכולה, כפועל יוצא מנתיחת גופה בנסיבות הענין, עולה לדעתנו על התועלת

החקירתית המוגבלת שניתן יהיה להפיק – אם בכלל – ממהלך זה. עם זאת, אם המשפחה תחליט שיש טעם לפעול במסלול זה, תישקל כמובן בקשתה.

סיכום מסקנות חוות הדעת

75. מסקנתנו היא שלא ניתן להוכיח מעבר לספק סביר מי ירה במנוח ובאלו נסיבות בוצע ירי זה.

ראשית, לא ברור מהו סוג הקליע שהרג את המנוח. בלי בדיקת הגופה, לא ניתן יהיה להוציא מכלל אפשרות, את העובדה כי אדם שאחז בנשק ובו תחמושת חיה, ירה והרג את המנוח.

שנית, אין ראיות מספיקות שלאורן ניתן לקבוע מיהו השוטר שירה והרג את המנוח. העדויות שפורטו לעיל מצביעות על תחלופה במיקום השוטרים ואף על כך שחלק מהם נכנסו לשכונה המזרחית. לא ניתן יהיה אפילו להוכיח, כי רק זרגרי וחבריו הם שעמדו כל אותה העת בפתח הסמטה.

בנוסף, כיוון שקיימת נגישות למזלג מכיוון רחוב פאולוס גם שלא דרך הסמטה, ובהעדר עדות אמינה המקשרת את הירי דווקא לעומד בפתח הסמטה, לא ניתן יהיה לשלול שהיורה פגע במנוח מכיוון אחר.

76. אכן, יתכן שהירי במנוח, על פי הנסיבות המתוארות על ידי קוסאי, היה בלתי מוצדק ולא עמד בדרישת הנחיות המשטרה או בהוראות חוק העונשין, שכן לפי גירסה זו המנוח עצמו לא סיכן את חייהם או גופם של השוטרים והתנהלותו לא העלתה חשש לפגיעה כאמור. עם זאת, בהעדר יכולת להוכיח קשר סיבתי, ובהעדר מידע מלא אודות נסיבות הירי שגרם למוות, אנו ממליצים כי התיק יגנוז.